

תולדות עם ישראל בדורות האחרונים

לבתי ספר דתיים

חלק ב

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(10×4)	—	40	נקודות
פרק שני	—	(26×1)	—	26	נקודות
פרק שלישי	—	(9×2)	—	18	נקודות
פרק רביעי	—	(4×4)	—	16	נקודות
סה"כ	—			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הבא בתשובותיך עובדות, ואל תסתפק בהערכות כלליות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמוחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 10 נקודות).

1. היישוב היהודי ומוסדותיו בתקופת המנדט הבריטי בארץ-ישראל נחשבים מעין "מדינה שבדרך".
הסבר קביעה זו באמצעות שתי דוגמאות.
2. "המרד הקדוש" — **הצג** את המחאה שביטא המרד, **והסבר** מדוע הוא נקרא "קדוש".
3. בשנות העשרים של המאה ה-20 החלה להתעורר הלאומיות של ערביי ארץ-ישראל.
הצג שני גורמים שהביאו להתעוררות של לאומיות זו: גורם אחד שהושפע מתהליכים בחברה הערבית וגורם אחר שהושפע מתהליכים שמחוץ לחברה הערבית.
4. **הסבר** מדוע נבחר אזור גוש עציון להתיישבות יהודית?
הצג את הקושי שהתעורר במלחמת העצמאות בעקבות ההתיישבות באזור זה.
5. למרות ההתנגדות של ברית המועצות לציונות, היא תמכה בעמדה הציונית בהצבעה בעצרת האו"ם.
הסבר שתי סיבות אפשריות לכך.
6. בנספח המצורף לשאלה זו מוצגת קריקטורה. עיין בה, וענה על שני חלקי השאלה.
הקריקטורה מציגה את קשוי ההתמודדות של מדינת ישראל בשנותיה הראשונות.
— **הסבר** כיצד הקושי של ההתמודדות עם קליטת העלייה בא לידי ביטוי בשני פרטים בקריקטורה.
— מהי לדעתך עמדת המאייר בנוגע ליכולותיה של מדינת ישראל להתמודד עם קליטת העלייה?
הסבר את תשובתך על פי הקריקטורה.

פרק שני (26 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-9.

בשאלה שבחרת ענה על שני הסעיפים א-ב.

7.

מדיניות הנאצים נגד היהודים בשנות השלושים ותגובות היהודים

א. בעקבות חוקי נירנברג (1935) השתנה המצב של יהודי גרמניה.

הצג שינוי אחד במעמדם המשפטי ושינוי אחד במצבם החברתי של יהודי גרמניה.

הסבר מדוע היו יהודים שחשבו שאפשר להשלים עם מצב זה.

(13 נקודות)

ב. הצג שתי דוגמאות להחמרה של המדיניות הנאצית כלפי היהודים בשנת 1938, חוץ

מ"ליל הבדולח". הצג את מטרת הנאצים בהחמרה זו.

(13 נקודות)

8.

העמידה היהודית

א. תופעת השו"תים (שאלות ותשובות) בתקופת השואה מבטאת עמידה יהודית.

הסבר קביעה זו על פי אחד השו"תים שלמדת. (13 נקודות)

ב. הסבר מדוע היו יהודים שבחרו להיאבק מתוך היער בנאצים ולא להיאבק בהם מתוך הגטו?

ציין שני גורמים שהקשו על יהודים להצטרף לפרטיזנים.

(13 נקודות)

9.

מדיניות הנאצים כלפי היהודים בשנים 1941-1945

א. ציין מה הייתה המטרה בכינוס ועידת ואנזה (ינואר 1942)?

הסבר את ההתפתחות במדיניות הנאצית בנוגע לגורל היהודים, שבאה לידי ביטוי בוועידת

ואנזה. (13 נקודות)

ב. "הרעיון שיש לאפשר ליצורים אלה [היהודים במחנות] להשתחרר — נראה בעיניהם של

הנאצים בלתי מתקבל על הדעת לחלוטין. היו אלה אויבי הרייך [...]"

(באואר, י' [1984]. צעדות המוות ינואר-מאי 1945. יהדות זמננו, 1, עמ' 206)

הסבר את המניע לצעדות המוות על פי דבריו של פרופ' באואר. בתשובתך התייחס

למה שלמדת על האידאולוגיה הנאצית בנוגע ליהודים ועל התקופה שבה נערכו צעדות

המוות.

על פי מה שלמדת, הצג עוד מניע אחד של הנאצים לארגון צעדות המוות.

(13 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

פרק שלישי (18 נקודות)

ענה על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 10-11 (9 נקודות), ועל שאלה 12 (חובה) (9 נקודות).

קרא את קטע I שלפניך, וענה על השאלות שאחריו על פי ההוראות.

בתקופת המאבק בבריטים בשנים 1945-1948 התנהלה ההעפלה ביוזמת ההנהגה המדינית בארץ באמצעות "המוסד לעלייה ב' " ובסיוע אנשי הפלמ"ח. השתתפו בה גם ניצולי שואה מאירופה ומתנדבים יהודים מן העולם. מטרת מפעל ההעפלה הייתה להוציא את היהודים ממחנות הפליטים ולהביאם לארץ. הכוונה במעשה זה הייתה גם לעורר את דעת הקהל העולמית לתמוך במאבק הפוליטי נגד מדיניות בריטניה בארץ. בשנות המאבק הגיעו לחופי הארץ 56 ספינות, ובהן כ- 70,000 מעפילים. אולם רק 31 ספינות קטנות, ובהן כ- 2,500 מעפילים, הצליחו לפרוץ את הסגר שהטילו הבריטים על חופי הארץ.

המורכבות של סוגיית ההתנגדות באניות שנתפסו השפיעה על ההבדל - לעתים עד כדי ניגוד - בעמדות של הנהגת היישוב כלפיה, בייחוד לאחר מקרים שבהם גבתה ההתנגדות באניות קרבות בנפש בקרב המעפילים ניצולי השואה. מארגני ההעפלה נתנו הוראות שונות לכל ספינה באשר למידת ההתנגדות שעל מפקדיה להפעיל, לפי הנסיבות הפוליטיות שהיו בארץ במועד התקרבותה לחוף. הם חששו שהתנגדות חלשה תגרום להקפאה מוחלטת של המאבק בבריטניה. מפקדי האניות מן הפלמ"ח נטו מטבעם להזדהות עם המאבק הצבאי, אולם היו מביניהם שהתחבטו בשאלת זכותם המוסרית לתבוע מן המעפילים להיאבק בבריטים ולסכן את חייהם. בסופו של דבר הנסיבות המיוחדות לכל אניית מעפילים ועמדותיהם של מלווי האניות מן הפלמ"ח בנושא ההתנגדות, הכתיבו בכל אנייה ואנייה את אופי ההתנגדות ואת עוצמתה.

(מעובד על פי אתר מוזאון הפלמ"ח, www.palmach.org.il/web/default.aspx)

ענה על אחת מן השאלות 10 או 11.

10. אפשר להבין מן הקטע כי המטרה של מפעל ההעפלה לא הושגה במלואה.

הסבר קביעה זו.

11. הסבר בלשונך את הדילמה של הנהגת היישוב ומלווי האניות מן הפלמ"ח, בשאלת ההתנגדות באניות המעפילים שנתפסו בידי הבריטים.

שאלת חובה

12. לפניך קטע II מדבריה של ההיסטוריונית אביבה חלמיש. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

אין ספק שלנוכחותם של השליחים הארץ-ישראליים על אניות הגירוש הייתה חשיבות, אולם המפתח להבנת עמידתם של המעפילים במבחן הוא המעפילים עצמם [...] עוצמתם התחזקה לא רק בשנים הקשות של המלחמה אלא גם בכורח המציאות שלאחריה [...] מעפילים ומלווים דיברו על תחושה של שליחות היסטורית שהדריכה אותם, על מורשת הדורות של העם היהודי [...] וכמובן שאין לזלזל בכוחו של ה"אין ברירה", וכי לאן ילכו? אם עדיין היה קיים אצלם המושג בית, ארץ ישראל הייתה ביתם.

(מעובד על פי חלמיש, א' [1997]. 'מעפילי אקסודוס' – ציבור שעמד במבחן. **בשביל הזיכרון**, 22, עמ' 9-14)

— בשני הקטעים שקראת נדונה התנגדות המעפילים באניות שנתפסו בידי הבריטים מנקודות מבט שונות זו מזו.

הסבר את ההבדל בין נקודת המבט בקטע I ובין נקודת המבט בקטע II. בסס את דבריך על כל אחד משני הקטעים.

— על פי מה שלמדת, **הצג** את ההתנגדות של המעפילים כפי שהתרחשה באנייה אקסודוס.

פרק רביעי (16 נקודות)

לפניך 7 שאלות (13-19). כל שאלה עוסקת במושג.
בחר בארבע שאלות, וענה על שני חלקי השאלה (לכל מושג – 4 נקודות).

13. משטר טוטליטרי

- מהו משטר טוטליטרי, ובאילו מדינות באירופה הונהג במאה ה-20?
- ציין שני אמצעים להפעלת טרור במשטר זה.

14. פשיזם

- היכן הונהג באירופה משטר פשיסטי ובאיזו תקופה?
- ציין שניים מעקרונות המשטר הפשיסטי.

15. "מסך הברזל"

- מי טבע את הביטוי "מסך הברזל", ומתי?
- מדוע הציבה ברית המועצות את "מסך הברזל"?

16. "דוקטרינת טרומן"

- מה הייתה המטרה של "דוקטרינת טרומן"?
- הצג את הפעילות של ארצות הברית לשם הגשמת מטרה זו.

17. ברית נאט"ו

- מה הייתה המטרה שלשמה הוקמה ברית נאט"ו?
- ציין שתי מדינות שהיו חברות בה.

18. "ברית ורשה"

- מה היה הרקע להקמת "ברית ורשה"?
- מה הייתה ההתחייבות של המדינות החברות בברית? ציין שתיים מן המדינות.

19. השוק האירופי המשותף

- מה הייתה המטרה של הקמת השוק האירופי המשותף?
- ציין פעולה אחת של השוק האירופי המשותף להשגת מטרה זו.

בהצלחה!

נספח לשאלה 6: קריקטורה

"מר ישראל"
אייר אריה נבון

(ב' גוטרמן, ח' יבלונקה וא' שלו [עורכים]. [2007]. **אנחנו פה — ניצולי השואה במדינת ישראל**. ירושלים: יד ושם, עמ' 225)